

Patrick Findeis

Ni lep dežela

(izsek iz rokopisa romana)

Späht je že od daleč zaslišal sireno in skozi odprta hlevska vrata videl, kako je mimo peljal rešilec. Stekel je ven na dvorišče. Za golimi drevesi na vogalu stranske ulice so utripale modre luči. Pomislil je, da stojijo pred Gambrinusom, le koga je tokrat doletelo, se je spraševal. Kmetica je odprla okno izbe in zaklicala: Kaj pa je?

Zapri luknjo, vsa toplota bo ušla iz izbe, je rekel Späht in še naprej pogledoval proti gostilni tam preko. Od hiše je videl njeno daljšo stranico s stekli, vdelanimi v svinec, na oknih točilnice v pritličju, prvo nadstropje je bilo grobo ometano in nepobeljeno, edino okno s križno mrežo je bilo neosvetljeno. Vsaj Uweju so naklonili sobo z razgledom, je pomislil, si otrepel žagovino s stegen in stresel hlačnice, snel kapo in si šel s prsti skoz lase. Če je kdo umrl, je pomislil: bodo na povratku ugasnili modre luči. Čakal je. Zgodaj se je shladilo letos, indijanskega poletja sploh ni bilo. Späht je približevanje zime že dober teden čutil v levem komolcu vsako jutro, ko se je ob pol petih prebudil. Ko se je skobalil iz postelje in obstal sredi temne spalnice, je z dlanjo prijel komolec in nekajkrat

skrčil roko. Späht se je popraskal po nosu in rešilec je pripeljal okrog vogala. Modra lučka je utripala, sirena pa je umolknila. Le kaj naj to pomeni, je pomislil: potem pa vendarle ne bo tako hudo: ali pa se ne izplača več. Vozilo je pospešilo mimo njega, zavorne luči so zasvetile na križišču, kjer je vozilo zavilo za vogal. Späht je še nekaj časa gledal po vzpenjajoči se vaški cesti navzgor. Nizke hiše, cesta in pločnik sta čista. Odkar je mesarju naročil, naj odpelje vso živino, se ni več vlekla gnojna sled od kmetije do dovozne poti. Odkar je prodal polja, se je čas vlekel in ga ni bilo mogoče več meriti. Za hip je pomislil, da bi pokadil cigareto, čeprav je že pred leti nehal kaditi. Nenadno, običajno rečemo, je pomislil, si obrisal usta s hrbtiščem dlani in se vrnil v hlev.

Skobeljnik je stal v sredini, čeprav je zato moral narediti nekaj korakov, da je prišel do orodja, ki je viselo na steni desno od vrat, kakor si je želel. Žena je zmajala z glavo in: Kaj pa počneš, hej? je rekla, ko je skobeljnik privlekel iz kota na sredo praznega hleva. Pogledal je kmetico, ki je ponovno rekla: Hej! on pa ji je odgovoril: Jaz ti tudi ničesar ne predpisujem.

Ves dan in ves večer ni več govorila z njim.

Späht je s palcem podrsal prek okrasnih letvic, ki jih je prilepil dopoldne in segel po kremenčevem papirju, da bi odstranil oster rob. V ustih je začutil okus po timijanu in česnu iz juhe, ki jo je jedel za kosilo, kakor da bi umetna masa njegove

zobne proteze vsrkala okus. Z jezikom je poskušal odstraniti nekaj trdega izmed zob. Nato si je obrisal prste ob hlače in vzel protezo iz ust. Med sekalci je iz nje posesal kos hrane. Nobenega okusa ni imel več. Nato si je protezo potisnil nazaj v usta in jo z jezikom pritisnil ob dlesen, da se je prisesala obnjo. Vzel je kotni rezkalnik s skobeljnika in vključil električni kabel, jo odložil in se zazrl ven skozi hlevska vrata. Odkar ni več pil, še ni bil tam čez v Gambrinusu. Skušnjava je prevelika, si je prigovarjal, v resnici pa je vedel, da Alfons nikdar ni pozabil, kako je Spähtov oče ravnal z begunskimi otroki: zaradi vas smo vendar sploh morali v vojno: da bi vas privedli nazaj v rajh! je govoril in dečke vsak večer oprhal s vodno cevjo na dvorišču: ker so takšni usraneti! In da jih je moral še drgniti z laneno vrečo: te svinje tega same sploh ne znajo!

Späht je obrnil cigaretnico, vključil rezkalnik, ga pristavil k lesu in se spomnil, da na spodnji strani ni hotel imeti vzorčaste deščice. Le zakaj sem stalno tekal v cerkev, je pomislil, kakor je vsak dan razmišljal: da jim mečeš denar v žrelo: toplim bratcem: meni da bodo govorili, da svojega otroka nisem vzgojil v božji bližini. Zunaj je zaslišal korake, dvignil glavo in zagledal kmetico, ki je šla čez dvorišče s cekarjem v rokah. Sledil ji je s pogledom, dokler ni zavila okrog vogala, nato pa jo je ponovno zagledal na odseku ulice z nekaj hišami na nasprotni strani ceste, hlevska vrata pa so prizor uokvirjala na levi in desni. In spet je v vsem tičala

grozljiva tišina, kakor da bi se mu življenje pred
davnim časom izmuznilo, kakor da nič, tudi on sam, ne
bi imelo več nobene naloge. Ponovno je odložil
rezkalnik in opazoval rezila, ki so se vrtela.
Kljuseta so prej kastrirali z dvema opekama, je
pomislil: in mogoče bi mama to prav tako morala
storiti z očetom: potem morda ne bi imelo posledic:
kakšni časi, je pomislil. In da bi naredil nekaj
glasnega, je vendarle naredil utor okrog spodnjega
roba. Motor strojčka se je počasi obračal, nato pa ga
je odložil. Rezila so očitno spet postala topa, rob
utora je bil zamazan in nacefran. Ko bi jo vsaj lahko
dal Aleksandru, da bi jo vzel s seboj v trgovino, je
pomislil: potem mi ne bi bilo treba kar takoj kupiti
nove. Prej je imel sina in je bil ponosen že samo na
zven te besede. Šele tedaj se je počutil kot moški.
Kmet Späht in njegov sin, je pomislil ob krstu in
komaj čakal, da bo iz dojenčka zrasel fant, kakršen
bi moral biti. Späht ni mogel. Kako je kmetica takrat
zagnala zvezke predenj na mizo, ko je takrat opoldne
prišel notri. Ogledeval si je natrgane revije na
mizi, se le s konicami prstov dotikal robov strani,
in si avtomatično poslinil prste, da bi polistal, ko
ga je žolč začel dušiti v žrelu in je imel okus po
železu.

Späht ni mogel. Začel je meriti letvice in zadrževal
sapo. Z zajeralno žago jih je odžagal na primerno
dolžino. Les se ni krhal. Žagin list je v kratkih
potegih vlekel skozi mahagonij in odpihoval iveri.
Aleksandrova pokončna drža, ko je sedel za mizo na

svojem mestu tiste noči, in kmetica, ki je stala zraven njega, se z rokami opirala ob mizo, tako da so prsti gledali navznoter proti prstom druge roke: prisezi, je kričala: prisezi, da nisi takšen! Prisezi! Sin pa ni storil ničesar, razen da se mu je Adamovo jabolko pomikalo gor in dol. Prisezi! je pljunila žena in se ozrla k Spähtu. Opazoval je sinove dlani in usta in ozki dolgi vrat in kako mu je trzalo Adamovo jabolko, ko je ženska bevsknila: Sram te bodi: sram te bodi! Sin je obrnil glavo in ga pogledal od spodaj navzgor. Kam me pa zdaj gleda, se je vprašal Späht in potegnil roke iz žepa. In Späht je bil nenadoma le še utrujen in povsem brez moči. Da je zdaj že prepozno za batine, je verjetno vedel, Aleksandra pa se tako ali tako ni hotel dotakniti, ko je ta vstal in odšel gor ter prazen stol pustil stati sredi prostora, tako da ga je le malo primaknil k mizi. Sram naj te bo, je le še tiho rekla žena, ko se je fant čez nekaj minut vrnil dol po stopnicah in šel čez obrabljen ladijski pod ven do svojega avta, s torbo v roki. Tiste noči je Späht skozi okno v izbi videl tudi Uweja, ki se je s škornji in plaščem vračal domov. Kakšen fejest fant je, kljub vsemu, si je mislil takrat in pogledal na uro.

Zdaj je Späht vzel lopatico iz lepila in namazal utor. Namestil je deščice in zategnil primeže. Obrisal si je prste. Žena je prihajala prek dvorišča v hlev. Ustavila se je pred njim in ga pogledala, prazen cekar ji je bingljal v roki.

Alfonsa je zadelo, je rekla, kakor da bi mu hotela

reči, da bo vsak hip čas za popoldansko malico: v glavo ga je zadelo: kap ga je ali nekaj takšnega.

Alfonsa torej, je rekel.

Si bo že še opomogel, je rekla: ta ne bo tako hitro fuč.

Späht je skomignil z rameni.

Da bi morda morala v naslednjih dneh v Gefrieß v bolnico, je rekla.

Zakaj? je vprašal Späht in se pretvarjal, kakor da je zaposlen. Da so vendar že tako dolgo sosedi in da on Alfreda pozna še iz otroških dni, je rekla: to bi se pa že spodobilo!

In da sta bila naša otroka sošolca, je rekel Späht: tudi to nas povezuje, in da je njihov mrtev mamilar, naš pa perverznejš; pogledal je svojo ženo, ta si je segla z roko, v kateri je imela cekar, proti vratu in povesila pogled. Ko je Späht vključil rezkalnik, je zapustila hlev in odšla v hišo. Rezkalnik je spet izklopil in odložil. Z dlanmi se je naslonil na delovni pult. Da mu nikdar ni povsem odpustil, je pač njegov problem, je pomislil: le kaj sem mogel za to. Za to, da je bil Späht sin kmeta, Alfons pa le begunski otrok, ki je pomagal na polju, in da je zvečer družina sedela v izbi ob mastni mesni juhi, begunci pa so zunaj na dvorišču dobili le kruh z marmelado. In da je pozneje, po tem, ko sta se Alfons in Angelika poročila, v Gambrinusu vedno imel občutek, da je bil Alfons pozoren na to, koliko napitnine bo dal Späht: če je je bilo premalo, ni bilo prav, če je je bilo preveč, ni bilo prav: morda

zato, ker miloščine res ni potreboval. In da je bilo Alfonsu v zadoščenje, ko je Späht prodal živino in zemljo. Vendar je bil prav Alfons prvi, ki mu je očital, da bodo zdaj v vas prišli Poljakarji, ker so na nekdanj Spähtovem zemljišču gradili novo stanovanjsko sosesko.

Späht je opazoval cigaretnico. Stal je v svojem praznem hlevu in vrgel glavo vznak. Moj sin vsaj še živi, je pomislil: in če bo Alfons zdaj sledil Uweju, je tako tudi edino prav. Spähtova stara mati je vedno govorila: najhuje je, če otrok umre pred teboj. Pri Alfonsu ni niti približno zaznal kakšne žalosti, ko je stopil do njega, da bi mu izrekel sožalje ob Uwejevi smrti. Alfons je gledal v tla, tako da mu je Späht zrl v svetlo prečo med temnimi lasmi. In ni bilo osmrtnice niti v Gefrießer Tagblatt niti v Goldshofer Zeitung. Če bo zdaj oče odšel za sinom, bo to edino prav, je pomislil. Kar vedel je, da gostilne niso zaprli za en teden iz žalovanja, temveč od sramu, ko je videl, kako se Angelika plazi po vasi ali skriva za volanom svojega avtomobila in se pelje mimo vseh, ne da bi jim naklonila pogled ali pozdrav. Späht je držal glavo spet pokonci in pogledal ven. Že skoraj temno je bilo. Naj njim je s sredinskega trama na stropu visela luč. Električni kabel je bil napeljan počez navzdol prek hleva do stene. Luč je metala majhen krog svetlobe na delavno površino, in širok, manj svetel rob okrog nje. V ozadju je bilo skoraj črno, tam, kjer sta stala traktor in plug. Tam se je skrival, kadar je na kmetijo prišel mesar, ker

mu je oče grozil: vzal te bo s seboj, če se ne boš podviral! Zdaj pa bo vse umrlo. In če ne bi bil premlad, bi se tudi sam ulegel na hrbet in ne bi več vstal.

Odvil je primeže s cigaretnice in si jo ogledoval. Niso mu bili vseč okrasni utori na spodnjem robu. Skomignil je z rameni. Nato je odložil škatlico na pult in zaprl oči. Ko bi vsaj lahko dal rezkalnik Aleksandru, da bi ga vzal s seboj, je pomislil. Toda kakor je rekla žena: mrtev sin bi bil morda celo boljši kot peder: ker je mrtve treba spoštovati. In Späht je pokimal, medtem ko je Aleksander stal na izhojenem ladijskem podu, s šopom ključev v rokah. Sinove oči so begale sem ter tja, kakor da bi v veži ali na stopnicah v zgornje nadstropje iskale življenje, ki bi ga tam lahko živel. Grlo pa se mu je dvigalo in spuščalo pod kožo. Rekel ni ničesar več, le razprl je dlan in izpustil šop ključev, da so padli po tleh.

Späht je na krožni žagi trdno privil vijak na vodilu. Preveril je list žage, ali je čist in ali lepo teče v krogu, vključil je žago in njeno hreščanje je bilo slišati kot odmev iz preteklih dni, ko so ga ves čas obdajali šumi in gibanje. Iz ploskve je izrezal pokrov in njegove dele odložil na mizo. Preden je potegnil žico luči iz vtičnice, se je ozrl po delavnici. Oba hleva za njo je dal že pred enim letom podreti. Njuni obrisi so rjavkasto izstopali iz tal in v vročini je še vedno dišalo po živalih, ki so si od nekdanj neprekinjeno sledile, da bi v hlevih dajale

mleko ali se redile. Späht je stisnil svoje plastične zobe in na čeljustih občutil pritisk. Izključil je luč in v hlevu se je stemnilo, oddaljeno šumenje avtoceste je nenadoma postalo glasnejše. Zaprl je hlevska vrata in nanje obesil ključavnico.

V izbi je bilo toplo in kmetica je stala v kuhinji. Sedel je za mizo in začel ponovno prebirati Gefrierer Tagblatt. Od jutra je že pozabil, kaj se je zgodilo po svetu. Tiho je bral imena osmrtnic, pri ženskah tudi dekliška imena. Med njimi ni bilo nikogar, ki bi ga poznal. Kmalu morda, je pomislil, odložil časopis in razmišljal, ali naj spet zahaja v Gambrinus, odkar Alfonsa ni več tam. Podrgnil si je dlan ob dlan, da je zašuštelo, kot če z brusilnim papirjem podrgneš ob grčo v lesu. To je vse, kar je ostalo od vseh teh let dela.

Ali lahko odnese njegovo boljšo obleko v čistilnico, je zaklical ženi. Ta se je pojavila na vratih in mu rekla: daj, no! je rekla.

Kar čutim, je rekel Späht: tale Uweju ne privošči niti vsega tistega prostora v grobu.

Kmetica je zmajala z glavo: to je vendar zdaj hudo za Angeliko, je rekla.

Späht je prikimal: zanj pa zdaj žal ne več.

Žena je ponovno odšla v kuhinjo, in poslušal je, kako ropota s posodo. Aleksander je takrat prišel na Uwejev pogreb, skupaj s še nekaterimi nekdanjimi sošolci. Svojega sina sta videla prvič po več mesecih. Späht bi dal vse, da bi mu rekel, da on, da ne sme biti tako. Toda Späht je kar obstal in povetil

glavo in ni več mogel zares žalovati za Uwejem.

Pogledal je proti oknu izbe in videl le osvetljeni prostor in sebe v odsevu. Hotel je vstati, vendar je obsedel, položil je dlani in podlahti plosko na mizo in čakal. Končno je zazvonil telefon.

Pomota! je zakričal proti telefonu.

To bo verjetno Rößner zaradi kapele, je iz kuhinje zaklicala žena.

Späht je vedel, da je to lahko le Rößner zaradi kapele. Še kar naprej je opazoval telefon, kakor da bi lahko prepoznal, kdo kliče. Kakor da je tisto tam gori moja lastnina, je pomislil, kakor je vedno razmišljal, kadar je telefon pozvonil v času, ko so tam zgoraj pri kapeli zaključili z obnovo za tisti dan. In lahko si je predstavljal, kako je Rößner prislanjal mobilni telefon k ušesu - medtem ko je njegov pomočnik pospravljaj orodje - in čakal, da Späht odgovori, da bo prišel in zaklenil vrata kapele, kakor jih je opoldne odklenil.

To bo pomota! je spet zaklicala, nato pa je prišla žena iz kuhinje in se oglasila.

Ja, je rekla: bom sporočila.

Kaj pa je s teboj? je vprašala.

Späht je skomignil z rameni. Stisnil je svoje plastične zobe, da so dlesni pod njimi kar oglušele: je ta stvar tam gori morda moja? je vprašal.

To je vendar čast za naju in celo več, kot si zasluživa, da imaš edini ključ: tvoj oče bi dal vse za to, saj veš!

Ta se še obrača v grobu zaradi kmetije, je rekel

Späht in kmetica se je obrnila proč in odšla: ti! je rekla: ti!

Žena je shranila časopisni izrezek s fotografijo, na kateri Späht župniku izroča ček in kjer si podajata roko. Naslova se ni mogel več spomniti. Iz kuhinje je bilo slišati rožljanje s posodo. Ne more kar tako nadaljevati, je pomislil, vstal, vzel ključ iz predala na kredenci, šel mimo garderobe in ven skozi vrata. Naredil je nekaj korakov in se obrnil. Verjetno ni opazila, da je odšel. Avto je pustil v garaži. Ustavil se je pred Gambrinusom. Okna gostilne in stanovanja nad njo niso bila osvetljena. V soju ulične svetilke je hiša odstopala od črnega neba. Nekoliko odmaknjena prečna zgradba s položno streho, v kateri je bila majhna trgovina, je ležala napol v temi. Späht jim je takrat še pomagal pri gradnji, malo za tem, ko sta se Alfons in Angelika poročila. Že od nekdanj je bil prepričan, da je Alfonsa vzela samo zaradi njegovega mopeda. Spähta je začelo zebsti in odšel je dalje in se še enkrat čez ramo ozrl proti hiši. Na koncu slepe ulice je stopil na polje. Hodil je vzdolž njiv. Levo se je kot vesoljska ladja iz noči dvigalo novo stanovanjsko naselje. Satelitski krožniki na vsakem balkonu. Dišalo je po zemlji in gnilobi kot po vlažnem listju. Še vedno je poznal vsako ped tukaj zunaj. Če bo zdaj oče sledil sinu, bo to edino pravilno, je pomislil in v daljavi prepoznal kapelo na griču, le senco pred ozadjem teme. Hodil je proti njej prek težkih, preoranih tal, čutil je drobir pod čevlji in pospešil. V zraku je še bilo

nekaj mehkega, vendar ne bo več dolgo in že bo veter rezal do kosti. Letni časi so bili edino, kar je zares občutil: prihajali so in odhajali, je pomislil Späht in postal pred šesterokotno kapelo s kupolasto streho, katere obnovo je plačal povsem sam; pa še vedno so za njegovim hrbtom govorili: ni dovolj: glede na ves tisti denar, ki ga je tale dobil od občine. Nihče pa ni hotel niti slišati za to, da je bila cerkev spet polna, odkar so v vasi prišli Poljakarji. Späht je potisnil kljuko navzdol in odprl vrata. Prepoznal je obris Device Marije in svetega Jožefa na njeni levi, pa svetega Antona Padovanskega na njeni desni. Jezušček v naročju Dobre žene je ležal v temi, skopa mesečina, ki je padala skozi zamrežena okna, ni zadostovala. Ustavil se je pred kipom Matere Božje. Vonjal je star les, razredčilo in vlažno malto. Späht je stisnil pesti, napel telo in povesil glavo: ali mar ni bilo dovolj? je rekel in še sam ni vedel, kaj je imel v mislih: ali ne bi bilo zdaj že dovolj? je vprašal, dvignil pogled in pomislil, medtem ko je zrl v nedoumljivi izraz Device, ki je ležal napol skrit v temi: drug za drugim: drug za drugim gremo.

Späht je dvignil pesti pred obrazom in izdihnil. In v tem zastalem trenutku je v daljavi zaslišal oglašanje živine, občutil je okus po globoki vlažni zemlji pravkar narejenih brazd na njivah, in vedno glasneje je slišal tudi obupane krike živali. Kakšni časi, je pomislil: je čas in vedno isti je, je pomislil: in ne vem, kako naprej; in morda je onkraj dežele, ki je

nikdar ni zapustil, res začutil neskončnost, onkraj dežele, ki ji je doslej dajal vse: in vsi, ki so bili tukaj pred menoj in ki so me privedli na to mesto v času, je pomislil in vedel, da ničesar več ne bo mogel spremeniti.

Späht je šel zadenjsko iz kapele. Svetniki so bili spet le sheme na zadnji, širši strani šesterokotnega prostora. Stal je na prostem, zaprl je vrata in jih zaklenil. Glavo je nagnil vznak in pogledal v nebo, polmesec je izginjal za oblakom. Dvignil je pest in jo stresel: no, pa kaj, je rekel: bolje, kot da bi se v hlače! in se zasmel, obrnil se je, se še kar smejal: bolje, kot da bi se v hlače, je rekel in odšel. V daljavi so se po avtocesti pomikali svetlobni stožci osebnih avtomobilov. Če se ne bo ustavil, se ne bo zgodilo nič več.

Übersetzt von Amalija Maček